Посао крцат ризицима

Пише: Димитрије Боаров
четвртак, 11 децембар 2008 17:40

(Време, 11.12.2008)

Судећи према руској штампи, документи о ефектуирању енергетског споразума између Србије и Русије биће потписани 17. или 18. децембра, током посете председника Србије Бориса Тадића Москви, где су предвиђени и његови разговори са Дмитријем Медведовом, председником Руске Федерације. Такву тврдњу износи московски "Комерсант" у извештају о посети високе руске делегације Београду, 5. децембра, сматрајући као логично да Тадић, током присуства сахрани патријарха Алексија Другог (9. децембра у Москви), у контакту са водећим људима Русије може само потврдити политичку суштину енергетског споразума и евентуално добити неки ситнији уступак како би се у Србији лакше "сварила" његова садржина. "Комерсант", иначе, наводи да је компромис о садржини гореспоменутих руско-српских енергетских докумената постигнут у Београду, након "личног разговора" председника Тадића са Алексејем Милером, генералним директором Гаспрома.

Непосредно после тих последњих "енергетских разговора" у Београду, Борис Тадић је изјавио да је постигнут "супстанцијални напредак" у правцу усаглашавања и потписивања енергетског споразума између Србије и Русије. Тадић је, међутим, истом приликом затражио да се измени састав руског преговарачког тима, јер су досадашњи преговарачи (према "Блицу", од 7. децембра) због "нефлексибилности и тврдих ставова" довели преговоре у ћорсокак. Изгледа да је Милер прихватио овај став – али је остало нејасно да ли ће руски представник Дмитриј Малишев остати на челу преговарачког тима – са измењеним саставом, или ће његов тим само бити попуњен људима са ширим овлашћењима или, бар, онима који хоће да разговарају и са Млађаном Динкићем, министром који води ресор надлежан за трансакције које се припремају.

КРОВНИ СПОРАЗУМ И ЈУЖНИ ТОК: У ствари, изгледа да је компромис постигнут када је Борис Тадић наговестио да Србија може попустити код најнеугоднијег захтева за руску страну, захтева да Гаспром у уговору о продаји 51 одсто деоница НИС-а да "правне и финансијске гаранције" да ће тај посао бити у директној корелацији са одлуком Гаспрома о градњи гасовода Јужни ток, која би требало да се донесе до 2010. године, након израде коначне студије о изводљивости овог сложеног пројекта (у коме се морају директно усагласити интереси чак седам земаља, а индиректно и далеко више).

Тако је, заправо, отворена могућност напуштања идеје да се у складу са "нафтно-гасним споразумом", закљученим 24. јануара ове године у Москви, до краја ове године потпише један јединствени "кровни уговор" за сва три посла: уговор о преузимање 51 одсто НИС-а, уговор о изградњи и експлоатацији Јужног тока кроз Србију и уговор о пуњењу и коришћењу гасног складишта Банатски Двор. То јест, очигледно се гура у страну српски предлог да продаја НИС-а добије "условни" карактер или да уговор о продаји одложено ступи на снагу када буде донета одлука о Јужном току. Тренутно изгледа да ће, у том смислу, у Москви бити потписан само уговор о продаји НИС-а, затим споразум о основним условима за закључивање уговора о изградњи Јужног тока и меморандум о Банатском Двору (напуштен је термин "протокола" за ова два потоња документа, али је њихова ниска правна тежина остала иста).

Алексеј Милер је у сусрету са новинарима у Београду објаснио да је кључна гаранција да ће се након купопродаје НИС-а градити и Јужни ток – сам Споразум, који је јачи и од руских закона (с обзиром на то да му је сведочио и тадашњи председник Путин). Нико се том приликом није усудио да Милера подсети да је сличан међудржавни енергетски споразум између Русије и Србије био закључен још 1996. године, када је оснивање посредничке фирме Југоросгас образложено обавезом руске стране да изгради "повезни гасовод" између Србије и Бугарске и када је посреднику дата дистрибутерска концесија у замену за обавезу да из текуће провизије, кредита и свежих спољних средстава изврши гасификацију централне Србије. И тај споразум су гарантовале две државе од међусобног поверења, какве су Русија и Милошевићева СРЈ, али обавезе једноставно нису испуњене. Једини клијент Југоросгаса данас је Нишка топлана, а идеја о "повезном гасоводу" са Бугарском, пошто није реализована у десет година, 2006. године је еволуирала у магистрални гасовод, а потом је стасала до континенталног гасовода Јужни ток. Милер сада обећава одлуку о градњи Јужног тока до краја 2010. године, а довршетак гасовода између 2013. и краја 2015. године.

Каква обећања је Тадић добио од Милера у замену за прихватање продаје НИС-а, евентуално, без анекса уговора који би материјализовали руске државне гаранције? Чини се да је руска страна спремна да прихвати укидање фамозне Уредбе о увозу нафте и деривата кроз две године, а не "док се не обави модернизација српских рафинерија" то јест у наредних пет година – то јест спремна је да уважи обавезе Србије према Споразуму о стабилизацији и придруживању са ЕУ, а по коме је нужно укинути ову "монополску уредбу". Тадић је још тражио уступке око начина инвестирања у модернизацију НИС-а (проблем задуживања заједничког предузећа за 500 милиона евра), око примене еколошких стандарда и вероватно гаранцију за опстанак обе српске рафинерије (с обзиром на очекивану експанзију руске рафинерије у Босанском Броду). О томе изгледа треба још да преговарају "нови-стари" преговарачки тимови – до последњих сати пред закључивање уговора о НИС-у.

ГАСНА ПОЛИТИКА: Занимљиво је, поводом проблема гаранција за изградњу Јужног тока, у контексту продаје 51 одсто деоница НИС-а за само 400 милиона евра (плус око 200 милиона евра НИС-ових дугова на крају 2007. године), приметити да је то некако постала само политичка мука Србије. Као да руску страну уопште не брине проблем како ће наставити да газдује НИС-ом и после 2010. или 2012. године – уколико не почне градњу Јужног тока, а то лако може да се догоди из многих разлога, на које ни сами неће моћи да утичу. Ваљда се уздају у снагу "објективних изговора". Или обе стране рачунају да ће се кривица за бесконачно одлагање посла столећа лако моћи бацити на неке иначе увек "популарне кривце" у Србији, на Бугарску или Америку, на пример. Или Русе уопште и не занима како ће све оне политичке снаге у Србији које здушно подржавају братски посао уочи неких избора 2012. године, "преживети" питање: где вам је Јужни ток? Гаспрому је очигледно веома важно да и у таквом случају правно чврсто задржи НИС, до кога долази по повољној цени – па макар их противници овог међудржавног споразума видели као лопове.

Такву политичку трасу оспоравања руско-српског аранжмана већ хвата ЛДП Чедомира Јовановића, који је и Одбор за индустрију Скупштине Србије (11. децембар) известио да је његова странка пред Уставним судом већ оспорила право Влади и председнику да улазе у споразум овакве врсте – то јест, она је тај споразум оценила антиуставним. Јовановић је, наравно, осетио да ће споразум са Гаспромом у годинама које долазе из дана у дан постајати све издашнији политички ресурс за прикупљање симпатија незадовољника нафтно-гасним аранжманом у Србији.

Иначе, високи функционер СПС-а Душан Бајатовић, новопостављени генерални директор Србијагаса (који много боље од страначког колеге и министра енергетике Петра Шкундрића комуницира са јавношћу, јер зна шта од ње не вреди крити), на Телевизији Б92 стално је истицао да Гаспром има интерес за градњу Јужног тока, што је сигурно тачно. Но то и није главно питање – већ је главно питање да ли ће Русија то бити у стању – кад нису сигурни извори гаса због премало нових инвестиција у гасна поља, кад нису сигурни потрошачи гаса у ЕУ због притиска да се мења стратегија продаје гаса крајњим потрошачима и када сам Гаспром нема сигурну текућу ликвидност, јер има сувише финансијских обавеза због промашаја начињених уочи светске финансијске кризе.